

«...ایها الناس انا خلقناکم من ذکر و انثی و جعلناکم شعوبا و قبائل لتعارفوا ان اکرمکم عندالله اتقیکم.»

ای انسانها ما شما را از یک مرد و یک زن خلق کردیم و شما را در شعبه ها (زبان ها، رنگها، نژادها و...) و قبایل مختلف قرار دادیم تا یکدیگر را بهتر بشناسید، همانا گرامی ترین شما با تقواترین شماست.

۹۸۷۶۵

دانشگاه پیام نور

دانشکده علوم انسانی
مرکز تهران

پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
در رشته زبان شناسی همگانی

عنوان:

مطالعه رده شناختی ساخت نحوی زبان ترکی آذری

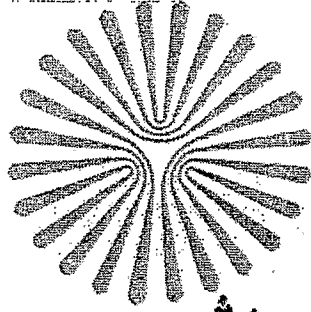
پژوهشگر: حسین خوش باطن

استاد راهنما: دکتر بلقیس روشن

استاد مشاور: دکتر حسین محمدزاده صدیق

تیر ماه ۱۳۸۵

۹۵۶۵۴

دانشگاه پیام نور
پی

پایان نامه تحت عنوان :

مطالعه رده شناختی ساخت نحوی زبان ترکی آذری

درجه : عالی

نمره $\frac{20}{24}$
بیت ۴۴

تاریخ دفاع: ۸۵ / ۵ / ۴

اعضای هیات داوران :

نام و نام خانوادگی	هیات داوران	مرتبہ علمی	امضاء
۱- خانم دکتر بلقیس روشن	استاد راهنما	استاد	
۲- آقای دکتر حسین محمد زاده صدیق	استاد مشاور	استاد	
۳- آقای دکتر بهمن زلای	استاد داور	استاد	
۴- خانم دکتر بلقیس روشن نماینده گروه	رئیس	رئیس	

تقدیر و تشکر

منت خدای را که از باب رحمت و رافت، علم الیّان را بر خلق الانسان مقدم دانست و از در عنایت و کرامت، توفیق تعلم بر بنده ارزانی داشت تا از من عرف نفسه شعور من عرف ربه را درک کرده و در تلمذ اربابان علم و عمل و راسخون فی العلم ذاتش، الفبای عبودیت را تکرار کنم. بر خود فرض می دانم که ضمن سپاس و ستایش بر الوهیت بیکرانیش از باب لم یشکر المخلوق و لم یشکر الخالق بینهایت سپاس و امتنان قلبی ام را از محضر استاد راهنمای مهربان و متعهدم خانم دکتر بلقیس روشن داشته باشم که مرا در پیشبرد این مسیر ناهموار مصداق « دستم بگیرت و پا به پا برد»، بودند.

سپاس و ستایش از خانواده فهیم و مهربانم که در انجام این کار بسیار مشکل تکیه گاهم شدند، تحملم نمودند و خستگیهایم را زدودند.

سپاس فراوان از بنده نوازی استاد مشاورم پروفیسور صدیق که از راهنماییهای ایشان نهایت استفاده را بردم.

تشکر فراوان از استاد ابراهیم نژاد که در طول تحصیل و در طی تهیه و تدوین پایان نامه از راهنماییهای دلسوزانه شان بهره مند شدم.

سپاس فراوان از دانش آموزان و مدیریت متعهد و دلسوز دبیرستان شبانه روزی مهربان، آقای صدرجهانی، که نهایت همکاری را در این مورد با بنده داشتند.

تقدیر و تشکر فراوان از دوستان و همکاران عزیزم بخصوص آقایان علی رضا اصغری نیا، علی رضا امین شرعی و رضا حسینی زاده که در تایپ و صفحه آرایی این پایان نامه تلاش و مساعدت فراوانی را بذل نمودند.

هوالمحبوب

...هزار آئینه در دست صد هزار غریب

در امتداد مسیر نیاز دلگیرند

که جمعه های کدامین سحر

به یمن حضور

به گیسوان کمند

شانه های ناز خواهی زد.

... تقدیم به حضور سبز موعود منتظر

در آخرین لحظه های غروب انتظار.

۱	..... فصل اول: کلیات
۲	..... ۱- مقدمه
۳	..... ۱. ۲- بیان مسئله و اهمیت تحقیق
۴	..... ۱-۳- مراحل انجام کار و روش تحقیق
۴	..... ۱. ۴- اهداف تحقیق
۵	..... ۱. ۵- سئوالات تحقیق
۵	..... ۱. ۶- قلمرو تحقیق
۵	..... ۱. ۷- محدودیت‌های تحقیق
۵	..... ۱. ۸- کلید واژه ها
۸	..... ۲- فصل دوم: مبانی نظری
۹	..... ۱. ۲- شباهتها و تفاوت‌های زبانی
۱۰	..... ۲. ۲- رده شناسی زبان
۱۱	..... ۲. ۲. ۱- لایه های زبان شناسی
۱۱	..... ۲. ۲. ۱. ۱- رده شناسی ساختارژی
۱۲	..... ۲. ۲. ۱. ۱. ۱- زبان های تحلیلی
۱۲	..... ۲. ۲. ۱. ۱. ۲- زبان های پیوندی
۱۳	..... ۲. ۲. ۱. ۱. ۴- زبان های ترکیبی
۱۳	..... ۲. ۲. ۱. ۱. ۴- زبان های بساوندی
۱۴	..... ۲. ۲. ۲- آرایش جمله
۱۵	..... ۲. ۲. ۲. ۱- انواع طبقه بندیهای گرینگ
۱۵	..... ۲. ۲. ۲. ۱. ۱- زبان های SOV (فاعل - مفعول - فعل)
۱۶	..... ۲. ۲. ۲. ۱. ۲- زبان های SVO (فاعل - فعل - مفعول)
۱۶	..... ۲. ۲. ۲. ۱. ۳- زبان های VSO (فعل - فاعل - مفعول)
۱۶	..... ۲. ۲. ۲. ۱. ۴- زبان های VOS (فعل - مفعول - فاعل)
۱۶	..... ۲. ۲. ۲. ۱. ۵- زبان های OVS (مفعول - فعل - فاعل)
۱۷	..... ۲. ۲. ۲. ۱. ۶- زبان های OSV (مفعول - فاعل - فعل)
۱۷	..... ۲. ۲. ۲. ۲- پارامترهای عمده آرایش جمله
۱۷	..... ۲. ۲. ۲. ۲. ۱- بند اصلی
۲۰	..... ۲. ۲. ۲. ۲. ۲- گروه اسمی
۲۲	..... ۲. ۲. ۲. ۳- پارامترهای فرعی آرایش جمله
۲۲	..... ۲. ۲. ۲. ۳. ۱- ترتیب فعل معین (Aux) نسبت به فعل اصلی (V)
۲۲	..... ۲. ۲. ۲. ۳. ۲- آرایش ساخت تفضیلی
۲۳	..... ۲. ۲. ۲. ۳. ۳- آرایش پیشوندی / پسوندی

- ۲۳ ..... ۴.۲.۲- روابط بین پارامترهای آرایش جمله:
- ۲۶ ..... ۵.۲.۲- برخی رده های زبانی:
- ۲۶ ..... ۱.۵.۲.۲-۱ زبان های ضمیر افتان:
- ۲۷ ..... ۲.۵.۲.۲-۲ زبان های مبتدا برجسته:
- ۲۷ ..... ۱.۲.۵.۲.۲-۱ مشخصه های عمومی زبانهای برجسته:
- ۲۷ ..... ۳.۲.۲-۳ جهانی های زبان:
- ۲۸ ..... ۱.۳.۲.۲-۱ جهانی های آرایش جمله:
- ۲۸ ..... ۲.۳.۲.۲-۲ انواع جهانی های گرینبرگ:
- ۲۹ ..... ۳.۳.۲.۲-۳ جهانی های ساختوازی:
- ۲۹ ..... ۴.۳.۲.۲-۴ جهانی های غیر تلویحی:
- ۲۹ ..... ۵.۳.۲.۲-۵ جهانی های تلویحی:
- ۲۹ ..... ۶.۳.۲.۲-۶ جهانی های مطلق و گرایش های جهانی:
- ۳۰ ..... ۴.۲.۲-۴ رده شناسی و زبان شناسی تاریخی:
- ۳۰ ..... ۱.۴.۲.۲-۱ جنبه های در زمانی در جهانی ها و رده شناسی:
- ۳۲ ..... ۳- فصل سوم: پیشینه تحقیق:
- ۳۳ ..... ۱.۳- پیشینه مطالعات محققان خارجی:
- ۳۳ ..... ۱.۱.۳-۱-۱ آده لونگ:
- ۳۳ ..... ۲.۱.۳-۲ فردریش ون شلگل:
- ۳۴ ..... ۲.۱.۳-۲ ویلهلم ون هومبولت:
- ۳۵ ..... ۴.۱.۳-۴ اگوست شلايخر:
- ۳۵ ..... ۵.۱.۳-۵ فرانتس فینک:
- ۳۶ ..... ۶.۱.۳-۶ ادوارد سایپر:
- ۳۷ ..... ۷.۱.۳-۷ مطالعات جان بای بی:
- ۳۸ ..... ۸.۱.۳-۸ جوزف هارولد گرینبرگ:
- ۳۹ ..... ۹.۱.۳-۹ نوام چامسکی:
- ۴۱ ..... ۱۰.۱.۳-۱۰ جولیا اس. فالك:
- ۴۱ ..... ۱۱.۱.۳-۱۱ برنارد کمري:
- ۴۲ ..... ۱۲.۱.۳-۱۲ الکساندر اشتاینبرگر:
- ۴۲ ..... ۱۳.۱.۳-۱۳ آلن بل:
- ۴۵ ..... ۱۴.۱.۳-۱۴ کریستین له مان و ونمن:
- ۴۶ ..... ۱۵.۱.۳-۱۵ جان هاوکینز:
- ۴۷ ..... ۱۶.۱.۳-۱۶ ماتیو درایر:
- ۴۸ ..... ۱۷.۱.۳-۱۷ جیمز مک کلاسیگی:
- ۵۰ ..... ۱۸.۱.۳-۱۸ آناسایرسکا:

- ۵۱ ..... ۲.۳- مطالعات محققان ایرانی ۵۱
- ۵۱ ..... ۲.۳-۱- شهرزاد ماهوتیان ۵۱
- ۵۱ ..... ۲.۳-۲- پاکزاد یوسفیان ۵۱
- ۵۱ ..... ۲.۳-۳- لیلا اخوان صراف ۵۱
- ۵۱ ..... ۲.۳-۴- رؤیا قنادی ۵۱
- ۵۱ ..... ۲.۳-۲- پیشینه محققان داخلی پیرامون زبان ترکی ۵۱
- ۵۱ ..... ۲.۳-۱- حسن حسابگر (۱۳۷۱) ۵۱
- ۵۲ ..... ۲.۳-۲- محمود علی چهرگانی (۱۳۷۲) ۵۲
- ۵۲ ..... ۲.۳-۳- شهزاد محجوبی (۷۵-۱۳۷۴) ۵۲
- ۵۳ ..... ۲.۳-۴- محمد ابراهیم مریمی (۱۳۷۵) ۵۳
- ۵۳ ..... ۲.۳-۵- فریده دلجوی (۱۳۷۶) ۵۳
- ۵۴ ..... ۲.۳-۶- یاور دهقانی (۱۹۹۸) ۵۴
- ۵۵ ..... ۲.۳-۷- بابک جراحی (۱۳۷۹) ۵۵
- ۵۵ ..... ۲.۳-۸- محمود داودی بناب (۱۳۸۰) ۵۵
- ۵۶ ..... ۲.۳-۹- شمس محمد نژاد (۱۳۸۰) ۵۶
- ۵۶ ..... ۲.۳-۱۰- یداله منصوری (۱۳۸۰) ۵۶
- ۵۷ ..... ۲.۳-۱۱- تقی حاجیلو (۱۳۸۱) ۵۷
- ۵۷ ..... ۲.۳-۱۲- لیلا رستگار (۱۳۸۴) ۵۷
- ۵۸ ..... ۲.۳-۱۳- حسن احمدی گیوی (۱۳۸۳) ۵۸
- ۵۸ ..... ۲.۳-۱۴- محمد علی فرزانه (۱۳۸۰) ۵۸
- ۵۸ ..... ۲.۳-۱۵- رضا شعبانی (۱۳۸۲) ۵۸
- ۵۸ ..... ۲.۳-۱۶- حمیرا احدیان (۱۳۸۵) ۵۸
- ۶۰ ..... ۴- فصل چهارم: پیشینه تاریخی و توصیفی زبان ترکی آذری ۶۰
- ۶۰ ..... ۴-۱- مقدمه ۶۰
- ۶۰ ..... ۴-۲- سابقه تاریخی ۶۰
- ۶۰ ..... ۴-۱-۱- منشاء زبان ترکی ۶۰
- ۶۷ ..... ۴-۲-۲- مراحل تحول زبان ترکی ۶۷
- ۶۸ ..... ۴-۲-۳- ویژگیهای عمومی گونه های ترکی ۶۸
- ۶۹ ..... ۴-۳-۱- جنبه التصاقی یا پیوندی بودن ۶۹
- ۷۰ ..... ۴-۳-۲- توالی پیوندها ۷۰
- ۷۰ ..... ۴-۳-۳- هماهنگی اصوت ۷۰
- ۷۰ ..... ۴-۳-۴- کوتاهی واکه ها ۷۰
- ۷۱ ..... ۴-۳-۵- نبودن علامت جنس ۷۱
- ۷۱ ..... ۴-۳-۶- تنوع و نظم افعال ۷۱

- ۷۲ ..... ۷.۳.۲.۴- سایر ویژگی های عمومی گونه های ترکی:
- ۷۴ ..... ۵- فصل پنجم: تحلیل داده ها:
- ۷۵ ..... ۱.۵- ویژگیهای رده شناختی زبان ترکی آذری:
- ۷۷ ..... ۱.۱.۵- انواع جمله از دیدگاه مفهوم و چگونگی بیان:
- ۷۸ ..... ۱.۱.۱.۵- جمله خبری:
- ۷۸ ..... ۱.۱.۱.۵- جمله پرسشی:
- ۷۸ ..... ۱.۱.۱.۵- پرسشی بله خیر:
- ۷۸ ..... ۱.۱.۱.۵- پرسشی بله خیر خنثی:
- ۷۸ ..... ۱.۱.۱.۵- پرسشی بله خیر هدایت شده:
- ۷۹ ..... ۱.۱.۱.۵- پرسشی متناوب:
- ۷۹ ..... ۱.۱.۱.۵- جمله پرسشی پرسشواژه دار:
- ۸۰ ..... ۱.۱.۱.۵- سازه های پرسش پذیر بند پایه:
- ۸۱ ..... ۱.۱.۱.۵- سازه های پرسش پذیر بند پیرو:
- ۸۱ ..... ۱.۱.۱.۵- سازه های پرسش پذیر گروه اسم:
- ۸۴ ..... ۱.۱.۱.۵- عناصر پرسش پذیر گروه حرف اضافه:
- ۸۵ ..... ۱.۱.۱.۵- عناصر پرسش پذیر ساختهای همپایه:
- ۸۵ ..... ۱.۱.۱.۵- انواع پاسخ:
- ۸۵ ..... ۱.۱.۱.۵- پاسخ به جمله پرسشی بله خیر:
- ۸۶ ..... ۱.۱.۱.۵- پاسخ به پرسشهای پرسشواژه دار:
- ۸۶ ..... ۱.۱.۱.۵- پاسخ به جمله پرسشی هدایت شده:
- ۸۷ ..... ۱.۱.۱.۵- جمله امری:
- ۸۸ ..... ۱.۱.۱.۵- جمله عاطفی:
- ۸۹ ..... ۱.۱.۱.۵- انواع دیگر جمله:
- ۸۹ ..... ۱.۱.۵- پیرو سازی:
- ۹۰ ..... ۱.۱.۵- بند اسمی:
- ۹۰ ..... ۱.۱.۵- انواع بند اسمی:
- ۹۰ ..... الف) بند که ای:
- ۹۰ ..... ب) بند پرسشواژه دار:
- ۹۰ ..... ج) بند موصولی:
- ۹۰ ..... ۱.۵- ۳.۲.۱- جملات مرکب (پایه و پیرو):
- ۹۰ ..... ۱.۵- ۴.۲.۱- ابزار همبستگی:
- ۹۲ ..... ۱.۵- ۵.۲.۱- جملات مرکب پیوسته و وابسته:
- ۹۳ ..... ۱.۵- ۱.۲.۱- جملات مرکب پیوسته:
- ۹۳ ..... ۱.۵- ۲.۵.۲- جملات مرکب پیوسته بدون علائم ربط:

- ۹۴ ..... ۱.۲.۵.۲.۱.۵ - رابطه همزمانی:
- ۹۴ ..... ۲.۲.۵.۲.۱.۵ - رابطه پی گیری:
- ۹۵ ..... ۳.۲.۵.۲.۱.۵ - رابطه سبب و نتیجه:
- ۹۵ ..... ۴.۲.۵.۲.۱.۵ - رابطه توضیحی:
- ۹۵ ..... ۵.۲.۵.۲.۱.۵ - رابطه مقایسه‌ای:
- ۹۶ ..... ۳.۵.۲.۱.۵ - جملات مرکب پیوسته با علائم ربط:
- ۹۶ ..... ۱.۳.۵.۲.۱.۵ - ادات و علائم تلفیقی:
- ۹۶ ..... ۲.۳.۵.۲.۱.۵ - ادات و علائم رویارویی:
- ۹۷ ..... ۳.۳.۵.۲.۱.۵ - ادات و علائم با مفهوم افکار *nəddə* ، *nə*:
- ۹۷ ..... ۴.۳.۵.۲.۱.۵ - ادات و علائم تفکیکی *ya* ، *yada* ، *gah* ، *gahda*:
- ۹۷ ..... ۴.۵.۲.۱.۵ - جملات مرکب وابسته:
- ۹۸ ..... ۱.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته مبتدایی:
- ۹۹ ..... ۲.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته خبری:
- ۱۰۰ ..... ۳.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته متممی:
- ۱۰۱ ..... ۴.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته تعیینی:
- ۱۰۲ ..... ۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته ظرفی:
- ۱۰۲ ..... ۱.۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته طرز حرکت:
- ۱۰۳ ..... ۲.۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته کمیت:
- ۱۰۳ ..... ۳.۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته مکانی:
- ۱۰۴ ..... ۴.۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته زمانی:
- ۱۰۵ ..... ۵.۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته مقصد:
- ۱۰۵ ..... ۶.۵.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته نتیجه:
- ۱۰۶ ..... ۶.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات مرکب وابسته شرطی:
- ۱۰۷ ..... ۷.۴.۵.۲.۱.۵ - جملات وابسته رویارویی:
- ۱۰۷ ..... ۲.۵ - مباحث ساختاری:
- ۱۰۷ ..... ۱.۲.۵ - ساختار درونی جمله:
- ۱۰۷ ..... ۱.۱.۲.۵ - جمله ربطی:
- ۱۰۸ ..... ۱.۱.۱.۲.۵ - انواع فعل ربطی:
- ۱۰۹ ..... ۱.۱.۱.۲.۵ - فعل ربطی *imək*:
- ۱۰۹ ..... ۲.۱.۱.۲.۵ - فعل‌های *dəyil - dəgil - yox - var*:
- ۱۰۹ ..... ۳.۱.۱.۲.۵ - فعل ربطی *Olmaq*:
- ۱۱۰ ..... ۲.۱.۱.۲.۵ - ساخت جمله ربطی با متمم اسمی:
- ۱۱۰ ..... ۱.۲.۱.۲.۵ - نشانه‌های متمم اسمی:
- ۱۱۰ ..... ۲.۲.۱.۲.۵ - ترتیب سازه‌ها:

- ۱۱۰ ..... ۳.۱.۱.۲.۵- ساختن جمله ربطی با متمم صفت:
- ۱۱۰ ..... ۱.۳.۱.۱.۲.۵- نشانه‌های متمم صفت:
- ۱۱۰ ..... ۱.۳.۱.۱.۲.۵- ترتیب سازه‌ها در جملات ربطی دارای متمم صفت:
- ۱۱۱ ..... ۴.۱.۱.۲.۵- ساختن جمله ربطی با متمم قید:
- ۱۱۱ ..... ۱.۴.۱.۱.۲.۵- نشانه‌های متمم قید:
- ۱۱۱ ..... ۲.۴.۱.۱.۲.۵- ترتیب سازه‌ها در جملات ربطی دارای متمم قید:
- ۱۱۱ ..... ۲.۱.۲.۵- جمله فعلی:
- ۱۲۲ ..... ۱.۲.۱.۲.۵- فعل لازم (ناگذر):
- ۱۱۲ ..... ۱.۱.۲.۱.۲.۵- فعل لازم بیقاعده:
- ۱۱۲ ..... ۲.۱.۲.۱.۲.۵- فعل لازم با قاعده:
- ۱۱۴ ..... ۲.۲.۱.۲.۵- فعل متعدی (گذرا):
- ۱۱۷ ..... ۳.۲.۱.۲.۵- فعل های خود گذر (خود برگرد):
- ۱۱۸ ..... ۴.۲.۱.۲.۵- فعلهای متعدی و لازم تقابلی:
- ۱۱۹ ..... ۵.۲.۱.۲.۵- فعل دووجهی:
- ۱۱۹ ..... ۶.۲.۱.۲.۵- فعل های سببی:
- ۱۲۱ ..... ۱.۶.۲.۱.۲.۵- اقسام فعل سببی از حیث قانون مندی:
- ۱۲۲ ..... ۷.۲.۱.۲.۵- فعلهای متعدی سه درجه ای:
- ۱۲۲ ..... ۸.۲.۱.۲.۵- فعل های متعدی چهار مفعولی:
- ۱۲۳ ..... ۹.۲.۱.۲.۵- فعل های دو سو به:
- ۱۲۴ ..... ۱۰.۲.۱.۲.۵- فعل های گروهی:
- ۱۲۴ ..... ۱۱.۲.۱.۲.۵- فعل های تمیزی:
- ۱۲۵ ..... ۲.۲.۵- گروه قیدی:
- ۱۲۵ ..... ۱.۲.۲.۵- اقسام قید از حیث ساختار:
- ۱۲۵ ..... ۱.۱.۲.۲.۵- قید ساده:
- ۱۲۵ ..... ۲.۱.۲.۲.۵- قید مرکب:
- ۱۲۵ ..... ۱.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب از حرف اضافه:
- ۱۲۵ ..... ۲.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با تکرار فعل + مصوت (d) و (a):
- ۱۲۶ ..... ۳.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با پسوند و بن فعل:
- ۱۲۶ ..... ۴.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با بن فعل + میانوند + حرف اضافه:
- ۱۲۶ ..... ۵.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با فعل + حرف اضافه:
- ۱۲۶ ..... ۶.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب باین فعل + حرف ربط sanki:
- ۱۲۷ ..... ۷.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با ساختار مضارع التزامی:
- ۱۲۷ ..... ۸.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با ساختار امر و نهی:
- ۱۲۷ ..... ۹.۲.۱.۲.۲.۵- ساختن قید مرکب با تکرار قید ساده:

- ۱۲۷ ..... ۱۰.۲.۱.۲.۲.۵ - ساختن قید مرکب با تکرار صفت:
- ۱۲۷ ..... ۱۱.۲.۱.۲.۲.۵ - ساختن قید مرکب با شبه جمله:
- ۱۲۸ ..... ۱۲.۲.۱.۲.۲.۵ - ساختن قید مرکب با صفت و موصوف:
- ۱۲۸ ..... ۱۳.۲.۱.۲.۲.۵ - قید مرکب با ترکیبهای گوناگون دیگر:
- ۱۲۸ ..... ۱۴.۲.۱.۲.۲.۵ - قیدهای فارسی تبار:
- ۱۲۸ ..... ۱۵.۲.۱.۲.۲.۵ - قیدهای تازی تبار:
- ۱۲۸ ..... ۲.۲.۲.۲.۵ - قید گونه ها:
- ۱۲۸ ..... ۱.۲.۲.۲.۵ - انواع قید گونه:
- ۱۲۹ ..... ۱.۱.۲.۲.۲.۵ - قید مختص:
- ۱۲۹ ..... ۲.۱.۲.۲.۲.۵ - قید مشترک:
- ۱۳۰ ..... ۳.۱.۲.۲.۲.۵ - قید به شکل گروه حرف اضافه:
- ۱۳۱ ..... ۲.۲.۲.۲.۵ - جایگاه قید گونه:
- ۱۳۱ ..... ۳.۲.۲.۲.۵ - اختیاری یا اجباری بودن قید گونه‌ها:
- ۱۳۲ ..... ۳.۲.۵ - صفت:
- ۱۳۲ ..... ۱.۳.۲.۵ - صفات ساده:
- ۱۳۲ ..... ۲.۳.۲.۵ - صفت پیوندی (سازه ای):
- ۱۳۳ ..... ۳.۳.۲.۵ - ترکیبات وصفی:
- ۱۳۴ ..... ۴.۳.۲.۵ - صفات تأکیدی:
- ۱۳۶ ..... ۵.۳.۲.۵ - صفات وابسته پذیر:
- ۱۳۶ ..... ۱.۵.۳.۲.۵ - صفت دارای مفعول مستقیم:
- ۱۳۶ ..... ۲.۵.۳.۲.۵ - صفت دارای مفعول غیر مستقیم:
- ۱۳۷ ..... ۶.۳.۲.۵ - توصیف صفت با قید گونه‌ها:
- ۱۳۷ ..... ۱.۶.۳.۲.۵ - توصیف صفت با قید:
- ۱۳۷ ..... ۷.۳.۲.۵ - ترتیب صفات، وابسته‌ها و قید گونه‌ها:
- ۱۳۸ ..... ۸.۳.۲.۵ - ترتیب تقریبی قیدها و توصیف کننده‌های آنها:
- ۱۳۸ ..... ۴.۲.۵ - گروه حرف اضافه:
- ۱۳۸ ..... ۱.۴.۲.۵ - تعریف صوری گروه حرف اضافه:
- ۱۳۸ ..... ۲.۴.۲.۵ - وابسته‌های گروه حرف اضافه:
- ۱۳۹ ..... ۱.۲.۴.۲.۵ - حروف اضافه بدون وابسته:
- ۱۳۹ ..... ۲.۲.۴.۲.۵ - حروف اضافه چند وابسته‌ای:
- ۱۳۹ ..... ۳.۴.۲.۵ - گروه حرف اضافه گسسته:
- ۱۳۹ ..... ۵.۲.۵ - گروه اسم:
- ۱۳۹ ..... ۱.۵.۲.۵ - توصیف صوری گروه اسم:
- ۱۳۹ ..... ۲.۵.۲.۵ - توصیف کننده‌های گروه اسم:

- ۱۳۹ ..... ۳.۵.۲.۵ - تغییر مقوله دستوری صفت:
- ۱۴۰ ..... ۴.۵.۲.۵ - بند موصولی:
- ۱۴۰ ..... ۵.۵.۲.۵ - صفت ملکی در گروه اسم:
- ۱۴۱ ..... ۶.۵.۲.۵ - صفت ملکی همراه با اسم و مضاف الیه:
- ۱۴۱ ..... ۷.۵.۲.۵ - حرف تعریف:
- ۱۴۱ ..... ۸.۵.۲.۵ - ساخت های تفضیلی و عالی:
- ۱۴۱ ..... ۱۸.۵.۲.۵ - صفت برتر (تفضیلی):
- ۱۴۲ ..... ۲۸.۵.۲.۵ - صفت برترین (عالی):
- ۱۴۲ ..... ۹.۵.۲.۵ - ترکیبات اضافی:
- ۱۵۰ ..... ۱۰.۵.۲.۵ - توصیف اسم با چند صفت:
- ۱۵۰ ..... ۱۱.۵.۲.۵ - توصیف اسم با چند بند موصولی:
- ۱۵۱ ..... ۱۲.۵.۲.۵ - توصیف اسم با صفت ملکی:
- ۱۵۱ ..... ۱۳.۵.۲.۵ - توصیف اسم با اجتماع سور و عدد:
- ۱۵۱ ..... ۳.۵ - منفی سازی:
- ۱۵۱ ..... ۱.۳.۵ - افعال منفی:
- ۱۵۱ ..... ۱.۱.۳.۵ - فعل نفی:
- ۱۵۲ ..... ۲.۱.۳.۵ - فعل نهی:
- ۱۵۲ ..... ۲.۳.۵ - منفی سازی سازه‌ها:
- ۱۵۳ ..... ۳.۳.۵ - منفی سازی مضاعف:
- ۱۵۳ ..... ۴.۳.۵ - منفی سازی در ساختهای همپایه:
- ۱۵۳ ..... ۵.۳.۵ - منفی سازی در جمله‌های پایه و پیرو:
- ۱۵۴ ..... ۴.۵ - ضمیر گذاری:
- ۱۵۴ ..... ۱.۴.۵ - اقسام ضمیر:
- ۱۵۴ ..... ۱.۱.۴.۵ - گروه اول - ضمائر شخصی:
- ۱۵۴ ..... ۱.۱.۴.۵ - ۱.۱.۴.۵ - ضمیر شخصی جدا:
- ۱۵۵ ..... ۲.۱.۴.۵ - ۲.۱.۴.۵ - ضمیر شخصی پیوسته:
- ۱۵۵ ..... ۲.۱.۴.۵ - ۲.۱.۴.۵ - ضمیر مالکیت:
- ۱۵۸ ..... ۳.۱.۴.۵ - گروه دوم - ضمیر مشترک:
- ۱۵۸ ..... ۴.۱.۴.۵ - گروه سوم - ضمیر اشاره:
- ۱۵۹ ..... ۵.۱.۴.۵ - گروه چهارم - ضمیر پرسشی:
- ۱۵۹ ..... ۶.۱.۴.۵ - گروه پنجم - ضمیر تعجبی:
- ۱۵۹ ..... ۷.۱.۴.۵ - گروه ششم - ضمیر مبهم:
- ۱۶۰ ..... ۸.۱.۴.۵ - گروه هفتم - ضمیر اشمالی:
- ۱۶۰ ..... ۲.۴.۵ - نقش های ضمائر:

- ۱۶۲ ..... ۳.۴.۵- محدوده ضمیر گذاری: ۱۶۲
- ۱۶۲ ..... ۱.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در بند: ۱۶۲
- ۱۶۲ ..... ۲.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در بندهای همپایه: ۱۶۲
- ۱۶۲ ..... ۳.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در بندهای پایه و پیرو: ۱۶۲
- ۱۶۲ ..... ۱.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در حالت تقدم بند پایه بر پیرو: ۱۶۲
- ۱۶۳ ..... ۲.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در حالت تقدم بند پیرو بر پایه: ۱۶۳
- ۱۶۳ ..... ۴.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در بندهای پیرو متوالی: ۱۶۳
- ۱۶۳ ..... ۵.۳.۴.۵- ضمیر گذاری در جمله‌های مستقل متوالی: ۱۶۳
- ۱۶۴ ..... ۴.۴.۵- ضمائر انعکاسی: ۱۶۴
- ۱۶۴ ..... ۱.۴.۴.۵- جایگاه ضمائر انعکاسی: ۱۶۴
- ۱۶۴ ..... ۲.۴.۴.۵- روابط مرجع و ضمیر انعکاسی: ۱۶۴
- ۱۶۴ ..... ۱.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی مفعول مستقیم: ۱۶۴
- ۱۶۴ ..... ۲.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی توصیف کننده مفعول مستقیم: ۱۶۴
- ۱۶۵ ..... ۳.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی مفعول غیر مستقیم (با حرف اضافه): ۱۶۵
- ۱۶۵ ..... ۴.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی توصیف کننده مفعول غیر مستقیم: ۱۶۵
- ۱۶۵ ..... ۵.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی متمم فعل ربطی: ۱۶۵
- ۱۶۵ ..... ۶.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی توصیف کننده متمم فعل ربطی: ۱۶۵
- ۱۶۵ ..... ۷.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی مفعول صفت: ۱۶۵
- ۱۶۵ ..... ۸.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی توصیف کننده مفعول صفت: ۱۶۵
- ۱۶۶ ..... ۹.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی توصیف کننده کنشگر فعل مجهول: ۱۶۶
- ۱۶۶ ..... ۱۰.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی متمم گروه حرف اضافه: ۱۶۶
- ۱۶۶ ..... ۱۱.۲.۴.۴.۵- مرجع فاعل / ضمیر انعکاسی توصیف کننده گروه دیگر حرف اضافه: ۱۶۶
- ۱۶۶ ..... ۱۲.۲.۴.۴.۵- مرجع مفعول مستقیم / ضمیر انعکاسی توصیف کننده فاعل: ۱۶۶
- ۱۶۶ ..... ۱۳.۲.۴.۴.۵- مرجع مفعول مستقیم / ضمیر انعکاسی مفعول غیر مستقیم (با حرف اضافه): ۱۶۶
- ۱۶۶ ..... ۱۴.۲.۴.۴.۵- مرجع مفعول مستقیم / ضمیر انعکاسی توصیف کننده مفعول غیر مستقیم (با حرف اضافه): ۱۶۶
- ۱۶۷ ..... ۱۵.۲.۴.۴.۵- مرجع مفعول مستقیم / ضمیر انعکاسی متمم گروه حرف اضافه ای: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۱۶.۲.۴.۴.۵- مرجع مفعول مستقیم / ضمیر انعکاسی توصیف کننده گروه حرف اضافه ای: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۳.۴.۴.۵- نقش های ضمیر انعکاسی در بند اسمی: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۵.۵- مالکیت: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۱.۵.۵- اقسام مالکیت: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۱.۱.۵.۵- با اضافه نمودن پسوندهای -di, -lu, -lū و -: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۲.۱.۵.۵- بصورت ضمیر ملکی: ۱۶۷
- ۱۶۷ ..... ۳.۱.۵.۵- با اضافه نمودن پسوندهای «nin- یا -in» به اسم: ۱۶۷
- ۱۶۸ ..... ۲.۵.۵- بیان مالکیت در جمله: ۱۶۸

- ۱۶۸ ..... ۶.۵- ساخت تأکیدی:
- ۱۶۸ ..... ۱.۶.۵- تأکید در جمله:
- ۱۶۹ ..... ۲.۶.۵- تأکید در سازه:
- ۱۶۹ ..... ۱.۲.۶.۵- تأکید تقابل دهنده و غیر تقابل دهنده در سازه:
- ۱۶۹ ..... ۳.۶.۵- عناصر پذیرای تکیه تأکیدی:
- ۱۷۰ ..... ۴.۶.۵- وجه تأکیدی فعل:
- ۱۷۲ ..... ۷.۵- برجسته سازی:
- ۱۷۲ ..... ۱.۷.۵- جابجایی:
- ۱۷۲ ..... ۱.۱.۷.۵- جابجایی عناصر موکد:
- ۱۷۲ ..... ۱.۱.۷.۵- جایگاه آغازین:
- ۱۷۲ ..... ۲.۱.۷.۵- عناصر قابل جابجایی:
- ۱۷۳ ..... ۳.۱.۷.۵- اسنادی شدگی:
- ۱۷۳ ..... ۱.۳.۱.۷.۵- تعریف اسنادی شدگی:
- ۱۷۴ ..... ۲.۳.۱.۷.۵- اسنادی شدگی ضمیر گزار:
- ۱۷۴ ..... ۴.۱.۷.۵- جایگاه آغازین جمله:
- ۱۷۵ ..... ۱.۴.۱.۷.۵- عناصر قابل انتقال به جایگاه آغازین جمله:
- ۱۷۵ ..... ۵.۱.۷.۵- جابه جایی سازه‌های بلند:
- ۱۷۶ ..... ۶.۱.۷.۵- جابجایی مفعول مستقیم و غیر مستقیم:
- ۱۷۶ ..... ۷.۱.۷.۵- جابجایی گروه قید:
- ۱۷۶ ..... ۸.۱.۷.۵- دیگر قواعد جابجایی:
- ۱۷۶ ..... ۱.۸.۱.۷.۵- سازه آمیزی:
- ۱۷۷ ..... ۲.۸.۱.۷.۵- فرا گذری:
- ۱۷۷ ..... ۳.۸.۱.۷.۵- مبتدا شدگی فعل:
- ۱۷۸ ..... ۸.۵- شبه جمله:
- ۱۷۸ ..... ۱.۸.۵- تعریف شبه جمله:
- ۱۷۸ ..... ۲.۸.۵- اقسام شبه جمله:
- ۱۷۸ ..... ۱.۲.۸.۵- شبه جمله های ترکی تبار:
- ۱۷۸ ..... ۲.۲.۸.۵- شبه جمله های فارسی تبار:
- ۱۷۹ ..... ۳.۲.۸.۵- شبه جمله های عربی تبار:
- ۱۷۹ ..... ۴.۲.۸.۵- شبه جمله های فرنگی تبار:
- ۱۷۹ ..... ۳.۸.۵- اقسام شبه جمله از حیث پیام و مفهوم:
- ۱۸۰ ..... فصل ششم: نتیجه گیری:
- ۱۸۶ ..... کتابنامه:
- ۱۹۰ ..... اصطلاحات:
- چکیده انگلیسی:

مثال	مثال	علامت	
1	a	aç	آچ
2	ə	ə	ال
3	b	baş	باش
4	c	baci	باجی
5	ç	çaiçi	چایچی
6	d	daş	داش
7	e	ev	اؤو
8	f	falçi	فالچی
9	g	gəl	گل
10	ğ	ağ	آغ
11	h	harda	هاردا
12	i	iş	ایش
13	ı	qız	قئز
14	J	Japon	ژاپون
15	k	kərpic	کریبیج
16	l	lüt	لوت
17	m	mən	من
18	n	nar	ناز
19	o	ox	اؤخ
20	Ö	Ördək	اؤردک
21	p	paltar	پالتار
22	q	qar	قار
23	r	birlik	بیرلیک
24	s	sən	سن
25	ş	şənlük	شنلیک
26	t	tanrı	تانری
27	u	uca	اؤجا
28	ü	ürək	اورک
29	v	vətən	وطن
30	x	xal	خال
31	y	yer	یئر
32	z	az	آز

ب) دیگر نشانه‌ها و اختصارات

اسم خاص یا تاکید بر واژه	..... « »
تبدیل می‌شود به	..... → =
مرز تکواژ یا واژه یا وند	..... -
تکواژ مقید	..... (-)
انتخاب آزاد، معنی واژه، ارجاع و اختیاری	..... ( )
یا	..... /
هم مرجع	..... ( )
تهی	..... Ø
فاعل	..... S
مفعول	..... O
فعل	 V
صفت	..... A
اسم	..... N
بند موصولی	..... Rel
فعل کمکی	..... Aux
عنصر منفی ساز	..... Neg
مضاف الیه	..... G
پیش اضافه	..... Pr
پس اضافه	..... Po

شناسه	..... ش.
ضمیر اشاره	..... ض.ا.
ضمیر اشمالی	..... ض.اش.
پسونده صفت مفعولی	..... پ.ص.م.
پسونده زمان آینده	..... پ.آ.
پسونده اعداد ترتیبی	..... پ.ا.ت.
پسونده مالکیت	..... پ.م.
متمم نمای پیرو ساز	..... م.ن.پ.
وجه تاکید	..... و.ت.
علایم تلفیقی	..... ع.ت.
علایم رویارویی	..... ع.ر.
نشانه استمرار	..... ن.ا.
نشانه ماضی نقلی	..... ن.م.ن.
نشانه سببی	..... ن.س.
نشانه مجهول	..... ن.م.
واحد میانجی	..... و.م.
پسونده جمع	..... پ.ج.

صفحه	عنوان
۱۲	جدول ۱-۲ نمودار رده شناسی ساختواژی زبان ها (کمری).....
۱۳	جدول ۲-۲ مثال برای زبان های پیوندی از ترکی آذری (کمری).....
۱۵	جدول ۳-۲ مشخصات و تراکم نظم سازه های اصلی آرایش جمله (تاملین).....
۱۵	جدول ۴-۲ درصد فراوانی زبان ها از نوع رده (سایروسکا).....
۲۵	جدول ۵-۲ پارامترهای سازه های عمل - عامل (کمری).....
۳۳	نمودار ۱-۳ زبان های وندی و صریفی (ون شکل).....
۴۲	جدول ۲-۳ خلاصه الگوهای ترتیب کلمات بر مبنای جهانی های تلویحی (اشتاینبرگر).....
۴۷	جدول ۳-۳ تعداد زبان های موجود در هر قاره نسبت به آرایش جمله (درایر).....
۴۷	جدول ۴-۳ درصد فراوانی ویژگی ها و پارامترهای زبانی در زبانهای SVO ، فعل آغازین و فعل پایانی (درایر).....
۴۸	نمودار ۵-۳ نمودار درختی SVO (مک کلاسگی).....
۴۹	نمودار ۶-۳ نمودار درختی VSO (مک کلاسگی).....
۴۹	نمودار ۷-۳ نمودار درختی VOS (مک کلاسگی).....
۵۰	جدول ۸-۳ درصد فراوانی رده ها و نمونه های زبانی با حالت افعال (سایروسکا).....
۶۴	نمودار ۱-۴ نمودار خانواده زبان های اورال - آلتائیک (جعفر اغلو).....
۶۴	نمودار ۲-۴ نمودار پیشنهادی بوپ برای خانواده زبان های اورال - آلتائیک (بوپ).....
۱۸۵	جدول ۱-۶ مقایسه ویژگیهای زبان ترکی آذری با زبان فارسی.....

چکیده

عنوان تحقیق حاضر مطالعه رده شناختی ساخت نحوی زبان ترکی آذری است، که زبان ترکی آذری را در حوزه نحوی از دیدگاه رده شناسی توصیف می کند. رده شناسی زبان زبانها را بر حسب نوع طبقه بندی کرده و با اصول و روش هایی سروکار دارد که زبان ها بر اساس آن باهم تفاوت دارند، در واقع مطالعات رده شناختی نشانگر مرزهای متمایز کننده زبان ها است. در مقابل، جهانی های زبان ناظر بر این امر است که همه زبان های دنیا از هر زمان و مکان و از هر اصل و نسبی که باشند در پاره ای از خصیصه های زبانی مشترکند. پارامترهای عمده رده شناسی زبان یکی ساخت واژه است و دیگری آرایش جمله، که تحقیق حاضر زبان ترکی آذری را از دیدگاه آرایش جمله بررسی می کند. زبان ترکی آذری از دیدگاه رده شناسی ساختمانی زبان ها جزو زبان های پیوندی یا التصاقی است. در زبان های پیوندی مرز بین واژکها در واژه مشخص است علاوه بر این، صورت آوایی واژکها نیز همیشه ثابت است و اگر هم تغییر کند جزئی است، به گونه ای که مشکلی در راه شناسایی واژکها ایجاد نمی کند و همچنین، این گونه تغییرات قانونمند و قابل پیش بینی هستند.

بنیانگذار و پیشرو این دیدگاه ژوزف گرینبرگ است که با انتشار مقاله ای در اواسط دهه ۱۹۶۰ در ارتباط با کشف، توصیف و طبقه بندی جهانی های مربوط به روابط نحوی عناصر تشکیل دهنده جمله به تشریح مبانی نظری رده شناسی بر اساس آرایش جمله پرداخت. بر اساس این دیدگاه پارامترهای عمده آرایش جمله عبارتند از (۱) بند اصلی، (۲) گروه اسمی، و پارامترهای فرعی این آرایش شامل (۱) گروه فعلی، (۲) آرایش ساخت تفضیلی و عالی و (۳) گروه اضافه ای می باشند. در تحقیق حاضر بر اساس همین پارامترها زبان ترکی آذری مورد توصیف قرار گرفته است. نتایج حاصل نشان می دهد که آرایش بنیادین جمله در زبان ترکی آذری فاعل + مفعول + فعل (SOV) است، صفت و بند موصولی قبل از اسم هسته قرار می گیرد و مضاف الیه بعد از اسم هسته می آید. در این زبان بیشتر پس اضافه دیده می شود تا پیش اضافه. گروههای قیدی معمولاً بعد از فاعل یا قبل از فعل قرار می گیرند و با توجه به برجسته سازی یا تاکید می توانند قبل از فاعل نیز قرار بگیرند.

نگارنده در این پژوهش که از نوع کتابخانه ای بوده و با استفاده از متون نوشتاری سبک رسمی معاصر از قبیل متون ادبی، تاریخی، اجتماعی، فرهنگی و هنری یکصد سال اخیر زبان و ادبیات ترکی آذری انجام یافته قصد دارد با ارائه پاسخ به سوالات تحقیق شامل: (۱) آیا ساختار نحوی زبان ترکی آذری در هر یک از بخشهای مختلف، با یکی از رده های آن بخش که در رده شناسی آمده قرار می گیرد؟ (۲) آیا ساخت نحوی زبان ترکی آذری قابل مقایسه و بررسی تطبیقی با زبان فارسی است؟ و اینکه (۳) ساخت جمله بی